

ญี่ปุ่น: ดนตรีกับการพัฒนา ศักยภาพมนุษย์

Japan: Music and human
potential development

นรเศรษฐ์ อุดาการ^[1]
Norrasate Udakarn

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นถือได้ว่าเป็นหนึ่งในประเทศต้นแบบของการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์มาอย่างยาวนาน โดยการวางรากฐานการเรียนการสอนดนตรีที่มุ่งเน้นการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของคนเพื่อเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ความมีระเบียบวินัยและผลักดันกิจกรรมต่างๆ มาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงในปัจจุบัน แม้ช่วงเวลา ยุคสมัยหรือรัฐบาลจะเปลี่ยนแปลงไป แต่หลักการและแนวคิดตั้งต้นของการให้การศึกษาวิชาดนตรีในประเทศญี่ปุ่นนั้นก็ยังคงอยู่ซึ่งดนตรีและการศึกษาดนตรีที่มีดนตรีตะวันตกเป็นแกนกลางจนท้ายที่สุดได้ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมญี่ปุ่น โดยรัฐบาลและสถาบันที่มีหน้าที่รับผิดชอบได้ให้การสนับสนุนหลักการและแนวคิดอย่างเต็มกำลังจนกลายเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จจากการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์

คำสำคัญ : ญี่ปุ่น, ดนตรี, การพัฒนาศักยภาพ

[1] นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (โครงการพิเศษ) คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

At the present day, Japan is one of the best countries using music as a tool for human potential development. Because the foundation of music education and the main purposes were the keys of success. To unite the people, to build discipline and to create social activities form the past to the recent years. Even if the ages and governments' d changed, the philosophy of teaching music in Japan is still the same until at this moment, the music that western-centered is been mixed together with the Japanese culture and the government is still take a serious responsibility to support this philosophy until these days.

Keywords : Japan, Music, Potential development

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับปัจจุบันซึ่งเป็นฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) เป็นแผนพัฒนาที่ยึดแนวทางตามหลักการข้อแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ประกอบกับหลักการเน้นการพัฒนาทรัพยากรคน “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยเป็นการดำเนินการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9-11 ที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นการเปลี่ยนผ่านจากสังคมการเกษตรกึ่งอุตสาหกรรมไปสู่สังคมที่ทันสมัยในยุคที่เป็นสังคมยุคดิจิทัลและเน้นการเสริมสร้างและพัฒนานวัตกรรม ซึ่งพบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาประเด็นทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจะเป็นประเด็นหลักที่รัฐบาลมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในอันดับต้นในการพัฒนา โดยอาจมองข้ามความสำคัญและความจำเป็นในด้านอื่นๆ โดยสามารถพิจารณาได้จากจำนวนทุนและงบประมาณที่รัฐบาลพิจารณาให้อุดหนุนการวิจัยและการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่กำหนดวัตถุประสงค์มุ่งเน้นในด้านการสร้าง

นวัตกรรม ซึ่งกำลังเป็นประเด็นหลักในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับประเด็น การวิจัยทางอุตสาหกรรมและผลผลิตทางการเกษตรที่มีความสำคัญต่อการ ส่งออกซึ่งมีการประกาศอุดหนุนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง แตกต่างจากทุนอุดหนุน ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีจำนวนจำกัด โดยหนึ่งในประเด็นที่รัฐบาล ควรให้ความสำคัญอย่างมากคือประเด็นด้านการพัฒนาทรัพยากรคน ซึ่งถือว่าเป็น ต้นทุนที่มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงได้หยิบยกประเด็นด้านการพัฒนาคน ขึ้นมาเป็นหนึ่งในประเด็นหลัก โดยถูกบรรจุเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 จาก 10 ยุทธศาสตร์ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ถูกบรรจุเป็น ยุทธศาสตร์แรกตามกรอบการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเกิดจาก การพิจารณาของคณะกรรมการร่างแผนที่เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคน ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนที่มีความสำคัญสูงสุดตามหลักการพัฒนาองค์กรและ การพัฒนาประเทศ โดยในยุทธศาสตร์นี้มีการกล่าวถึง การปรับเปลี่ยนค่านิยม คนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะและมีพฤติกรรมที่ พึงประสงค์ต่างๆ โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งจะเติบโตขึ้นมาเป็นกลไกสำคัญใน การพัฒนาประเทศในอนาคต ซึ่งมีการมุ่งเน้นการฝึกในมีระเบียบ วินัยและ จิตสาธารณะ พร้อมไปกับการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะทางสมองและสังคม ที่เหมาะสม จากงานวิจัยและการค้นคว้าหลายชิ้นพบความเกี่ยวพันของกิจกรรม ดนตรีกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนซึ่งจะเติบโตไปเป็น ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นต้นทุนในการพัฒนาประเทศกิจกรรมดนตรีที่สามารถ นำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะทั้งความ มีระเบียบวินัย จิตสาธารณะและการรับรู้บทบาทของตนเองได้เป็นอย่างดี โดยสามารถพิจารณาและอ้างอิงข้อเท็จจริงซึ่งได้จากการศึกษาข้อมูลจาก งานวิจัย บทความวิชาการและจากข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ (ศิริณา จิตต์จรัส และบุญสืบ บุญเกิดม, 2561) โดยหากจะกล่าวถึงการวางระบบการจัดการ การเรียนการสอนดนตรีที่มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาคุณลักษณะ และสุนทรียภาพของผู้เรียนมากกว่าการเน้นการแข่งขันเพื่อแข่งชิงรางวัล ต้องกล่าวถึงการเรียนการสอนดนตรีของประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศญี่ปุ่นนั้น

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเรื่องของการเป็นประเทศที่มีประชาชนที่มีระเบียบวินัยสูงประเทศหนึ่งของโลก โดยดนตรีได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนญี่ปุ่นมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานจนสามารถกล่าวได้ว่าเป็นประเทศที่เป็นแบบอย่างที่น่าสนใจของการใช้ดนตรีในการพัฒนาศักยภาพของคน

หลังการฟื้นฟูเมจิ (Meiji Restoration) ตั้งแต่ปี ค.ศ.1868 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ของการปกครองและด้านสังคม โดยดนตรีและงานด้านศิลปะก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนนี้เช่นเดียวกัน จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหาสาเหตุและปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงดนตรีญี่ปุ่นจากดนตรีพื้นบ้านไปสู่การเน้นการเรียนดนตรีตะวันตกได้อธิบายและกล่าวถึงที่มาของการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาดนตรีของญี่ปุ่นช่วงหลังการฟื้นฟูเมจิไว้อย่างน่าสนใจ โดยจากการสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลในปี ค.ศ.2008 เรื่องการศึกษาด้านดนตรีในสถาบันการศึกษาของญี่ปุ่นทั้งในระดับประถมและมัธยม พบว่าการเรียนการสอนดนตรีในสถาบันการศึกษาในญี่ปุ่นส่วนใหญ่มีลักษณะที่เน้นการเรียนการสอนแบบ “ตะวันตกเป็นแกนกลาง” โดยในโรงเรียนพบว่าเด็กๆ รู้จักและสามารถร้องบทเพลงร้องที่เป็นบทเพลงพื้นบ้านจากแบบเรียนตะวันตกทั้งของยุโรปและอเมริกาได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ในระดับมัธยมมีการใช้ดนตรีตะวันตกในกิจกรรมต่างๆ มากมายทั้งในการเรียนการสอน กิจกรรมหลังเลิกเรียน ชมรมดนตรีต่างๆ จนกลายเป็นแกนหลักของการเรียนการสอนดนตรีในโรงเรียนทั่วประเทศญี่ปุ่น ซึ่งพอสรุปได้ว่าในการเรียนการสอนวิชาดนตรีในระดับโรงเรียนของญี่ปุ่นนั้น มีการสอนเรื่องดนตรีที่เป็นดนตรีคลาสสิกแบบตะวันตก มีการสอนหลักทฤษฎีดนตรี การเขียน การอ่านโน้ตดนตรีตะวันตกจนเป็นแนวทางหลักในการเรียนการสอนดนตรีของประเทศ แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะเพิ่มบทบาทของเครื่องดนตรีพื้นบ้าน อาทิ โกะโตะ (Koto) และกลองไทโก (Taiko) ในการเรียนการสอนแต่ก็ยังไม่เป็นที่นิยมในการเรียนการสอนในระบบชั้นเรียนของโรงเรียน โดยส่วนเป็นการเรียนในลักษณะของกิจกรรมและชมรมหลังเลิกเรียนมากกว่า (Masafumi Ogawa, 2010)

การฟื้นฟูเมจิ (Meiji Restoration)

(ที่มา <https://www.pinterest.com/pin/351491945897515683/visual-search/?cropSource=6&h=263.0888030888031&w=530&x=16&y=10>)

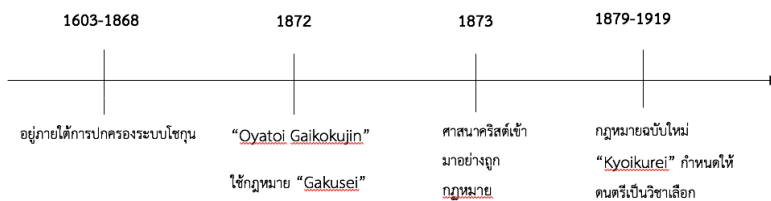
จากปรากฏการณ์ข้างต้น นักวิชาการและนักดนตรีศึกษาต่างลงความเห็นว่าปรากฏการณ์นี้เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการแพร่กระจายตัวของแนวทางพัฒนาประเทศไปสู่สังคมแบบสังคมอุตสาหกรรมประกอบกับลัทธิทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่เข้ามาพร้อมกับการติดต่อกับประเทศตะวันตก ประเด็นเหล่านี้จึงนำมาซึ่งคำถามวิจัยของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ของ ศาสตราจารย์ ดร.มาซาฮุมิ โอกาว่า ที่ได้ตั้งไว้เพื่อเป็นวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งมีด้วยกัน 3 ข้อดังนี้ คำถามข้อแรก เพราะเหตุใดหลักสูตรดนตรีที่สอนในโรงเรียนของญี่ปุ่นจึงมีลักษณะการสอนแบบมีดนตรี “ตะวันตกเป็นแกนกลาง” ข้อที่สองคือ ตั้งคำถามว่ารัฐบาลญี่ปุ่นควรใช้ดนตรีพื้นบ้านเป็นแกนกลางของการสอนดนตรีหรือไม่ และคำถามข้อสุดท้ายคือ การวางรากฐานดนตรีศึกษาของญี่ปุ่นกำลังประสบปัญหาหรือไม่ โดยผู้วิจัยในฐานะของนักวิชาการด้านดนตรีศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อหาคำตอบ โดยมุ่งประเด็นและเลือกวิธีการศึกษาวิจัยเป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ที่เน้นช่วงเวลาประเทศญี่ปุ่นมีความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปฏิรูประบบการศึกษา ซึ่งเป็นช่วงแรกที่มีการก่อตั้งรัฐบาลญี่ปุ่นและเริ่มมีการนำดนตรีเข้าไปอยู่ในการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน

การพัฒนาการสอนดนตรีในโรงเรียนของญี่ปุ่น

การพัฒนาการสอนดนตรีในโรงเรียนของญี่ปุ่นถูกพัฒนาไปพร้อมกับการพัฒนาในด้านอื่นๆ เพื่อนำประเทศไปเดินหน้าไปสู่สังคมที่มีความทันสมัย หลังจากช่วงการ “ปิดประเทศ” (Sakoku) ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศปกครองด้วยระบบ

โชกุน Tokugawa Shogunate (1603-1868) รัฐบาลใหม่ภายใต้การปกครองที่มีจุดมุ่งหมายในการรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นและพัฒนาโดยอาศัย “Oyatoi Gaikokujin” กลุ่มของผู้เชี่ยวชาญชาวต่างชาติที่รัฐบาลได้ทำการว่าจ้างให้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและร่วมพัฒนาประเทศในยุคนั้น ซึ่งมีที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และความสามารถจากหลากหลายศาสตร์และสาขาวิชา อาทิ วิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม วิศวกรรม นักวิชาการและด้านศิลปะ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือผู้เชี่ยวชาญสาขาดนตรี ส่งผลให้รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศใช้กฎหมาย “Gakusei” (The Fundamental Code of Education) ในปี ค.ศ. 1872 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาฉบับแรกของประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาระบบการศึกษาขึ้น โดยอิงระบบการศึกษาของประเทศฮอลแลนด์และฝรั่งเศส ซึ่งมีการกล่าวถึงการสอนวิชาดนตรีทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยบัญญัติให้มีการสอนการขับร้อง “Shoku” ในการเรียนระดับประถมศึกษา และมีการสอนการแสดง “Sogaku” ในการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นการสอนดนตรีตะวันตกตามประเทศต้นแบบซึ่งเป็นชาติตะวันตก แต่เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นยังคงขาดแคลนครูผู้สอนดนตรีที่มีความรู้เรื่องดนตรีตะวันตก การเรียนการสอนดนตรีในโรงเรียนช่วงเวลานี้จึงถูกละเลยและแทนที่ด้วยรายวิชาอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศด้านอุตสาหกรรม (Masafumi Ogawa, 2010)

หลังจากการบังคับใช้กฎหมายนำร่องระบบการศึกษาได้ไม่นานก็มีการปรับปรุงแก้ไขและประกาศใช้กฎหมายการศึกษาฉบับใหม่ ในปี ค.ศ.1879 “Kyoikurei” โดยเป็นกฎหมายด้านการศึกษาที่มีรายละเอียดกำหนดให้ดนตรีเป็นหนึ่งในรายวิชาเลือกในการเรียนการสอนในโรงเรียน จนกระทั่งสิ้นสุดการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ในปี ค.ศ.1919 หลักปฏิบัติในการประกาศใช้กฎหมายนำร่องหลายๆ ฉบับนั้นเป็นกระบวนการปกติที่รัฐบาลพึงปฏิบัติเพื่อดำเนินการในการกำหนดกรอบและแนวทางในการพัฒนาประเทศโดยหลังจากการประกาศใช้กฎหมายก็จะนำไปสู่กระบวนการจัดตั้งหน่วยงานที่จะทำหน้าที่ดูแลและกำกับติดตามการดำเนินการพัฒนานั้น ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การก่อตั้ง “คณะกรรมการการศึกษาด้านดนตรี” (Ongaku Torishirabe Kakari) ในปี ค.ศ.1880 ดังที่ได้สรุปเป็นแผนภาพแสดงช่วงระยะเวลาในการดำเนินการประกาศกฎหมายการศึกษา ตั้งแต่ปี ค.ศ.1868 ถึง 1919 ดังนี้

ช่วงระยะเวลาการดำเนินการประกาศใช้กฎหมายการศึกษาฉบับต่างๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1868 ถึง 1919

คณะกรรมการการศึกษาด้านดนตรีเป็นหน่วยงานที่ถูกก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้การเรียนการสอนดนตรีในโรงเรียนญี่ปุ่นสามารถดำเนินการได้จริง ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นได้มอบหมายให้บุคคลสำคัญทางการศึกษา 3 ท่านเป็นแกนนำในการดูแลหน่วยงานนี้โดยประกอบไปด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษา ทานากะ ฟุจิมารุ (Tanaka Fujimaro, 1845-1909) เมกาดะ ทานะทาโร่ (Mekada Tanetaro, 1853-1926) ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา และ อิวาว่า ชูจิ (Isawa Shuji, 1851-1917) ผู้ซึ่งเคยเดินทางไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยบอสตัน ทั้ง 3 ท่านต่างมีประสบการณ์ในการเยี่ยมชมประเทศสหรัฐอเมริกาและมีโอกาสได้ศึกษาดนตรีในสหรัฐอเมริกา จนเกิดความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะกลับมาพัฒนาวงการดนตรีในญี่ปุ่น โดยการก่อตั้งคณะกรรมการการศึกษาด้านดนตรีมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

ประการแรก สร้างดนตรีรูปแบบใหม่โดยผสมผสานดนตรีตะวันตกกับดนตรีตะวันออก

ประการที่สอง ให้การศึกษาและความรู้แก่ผู้นำผู้ซึ่งจะเป็นผู้สร้างดนตรีรูปแบบต่าง ๆ ในอนาคต

ประการสุดท้าย ดำเนินการให้การสอนดนตรีในโรงเรียนเกิดผลที่แท้จริงทั่วประเทศ

ในปี ค.ศ. 1872 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งคณะทำงานเดินทางไปศึกษาดูงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเยี่ยมชมสถาบันที่มีความสำคัญทางด้านการศึกษาหลายแห่ง ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ “New England Conservatory of Music” ในขณะนั้นมี อีเบน ทูแซร์ (Iben Tourjee, 1834-1891) ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดีผู้ซึ่งได้แนะนำกลุ่มคณะรัฐบาลญี่ปุ่นให้รู้จักกับ ลูเทอร์ วิทิง เมสัน (Luther Whiting Mason, 1817-1896) ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี

และเป็นเพื่อนสนิทของเขา ส่งผลให้รัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินการติดต่อและเชิญ เมสันเดินทางมายังประเทศญี่ปุ่นและทำงานในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ จากต่างประเทศให้กับคณะกรรมการการศึกษาด้านดนตรี

ลูเทอร์ เมสัน ถือว่าเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับอย่างมาก ในแวดวงการศึกษาด้านดนตรี ในช่วงศตวรรษที่ 19 เขาเคยดำรงตำแหน่งเป็น ผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนแห่งเมืองบอสตันระหว่างปี ค.ศ.1864 - 1878 และมีผลงานด้านการสร้างหนังสือและแบบเรียนมากมาย อาทิ “The National Music Course” ซึ่งเป็นหนังสือแบบเรียนเล่มแรกของเขา และยังพัฒนา หลักการสอนดนตรีโดยเขาพัฒนาปรับปรุงมาจากหลักการสอนของนักการศึกษาดนตรีจากยุโรป 3 ท่าน คือ จอห์น เคอร์เวน (John Curwen) จากประเทศ อังกฤษ กาแลง ปาครี เคอร์เว (Galin Paris-Cheve) จากประเทศฝรั่งเศส และ ไฮตริช โฮมาน (Heinrich Hohman) จากประเทศเยอรมัน ซึ่งเมสัน ประมวลหลักการสอนทั้งหมดจนออกมาเป็นหลักการสอนการร้องที่มี ลักษณะเฉพาะเป็นหลักการแบบอเมริกัน

ช่วงเวลาของลูเทอร์ เมสัน ที่เริ่มทำงานให้รัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มขึ้นวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ.1880 จนถึง 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1882 ตลอดระยะเวลา 2 ปีในประเทศ ญี่ปุ่น เมสันมีภารกิจหลัก 3 ประการคือ สอนนักเรียนของสถาบันที่ก่อตั้งขึ้น โดยคณะกรรมการการศึกษาด้านดนตรี พัฒนาองค์ประกอบต่างๆ อาทิหลักการสอน แบบเรียนสำหรับการสอนดนตรีในโรงเรียนของญี่ปุ่นและภารกิจสุดท้ายคือ การผสานวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกเข้ากับวัฒนธรรมดนตรีญี่ปุ่นและ ตะวันออกในมากที่สุด โดยทั้ง 3 ประการเป็นภารกิจที่มีความสอดคล้องกับ เป้าหมายหลักของการก่อตั้งคณะกรรมการการศึกษาด้านดนตรีโดยเมสัน จะต้องอยู่ใต้การกำกับดูแลของ อิวาว่า ชูจิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา ในขณะนั้น ที่สถาบันลูเทอร์ เมสันสอนวิชาการขับร้อง เปียโน ออร์เคสตรา และการประสานเสียงเบื้องต้น การสอนส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาในการสอน 1 ครั้ง ต่อสัปดาห์ยกเว้นการสอนวิชาการขับร้องที่สอนสัปดาห์ละ 4 ครั้ง เนื่องจาก รายวิชาการขับร้องเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการเรียนดนตรี ตะวันตกประกอบกับข้อจำกัดด้านเครื่องดนตรี ซึ่งวิชาการขับร้องนั้นรัฐบาล ไม่ต้องลงทุนในการจัดหาเครื่องดนตรีมาให้แก่นักเรียน (Masafumi Ogawa, 2010)

ในด้านของภารกิจที่สอง ลูเทอร์ เมสันได้แต่งหนังสือแบบเรียน “Shogaku Shokashu I-III” ซึ่งถือว่าเป็นแบบเรียนดนตรีชุดแรกของญี่ปุ่น โดยสองเล่มแรก ออกเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1881 ประกอบไปด้วยบทเพลงแนวทำนองเดี่ยว 33 บทเพลง

ซึ่งคัดเลือกมาจากหนังสือแบบเรียนของเขาเอง “National Music Course” จำนวน 30 เพลง ซึ่งเป็นบทเพลงตะวันตกเกินกว่าครึ่งหนึ่ง สบเนื่องจากการแต่งหนังสือแบบเรียนการขับร้องขึ้น ส่งผลให้เมสันได้มีโอกาสได้นำแบบเรียนของเขาเข้าไปใช้จริงในการสอนดนตรีในโรงเรียนหลายแห่ง อาทิ Tokyo Normal School Tokyo Girl’s Normal School และ Gakushuin elementary school จากผลงานที่เขาได้พัฒนาทั้งหมดทำให้เมสันได้รับการต่อสัญญาให้ทำหน้าที่ต่อในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1881 แต่เนื่องจากเหตุผลส่วนตัว เขาจึงยื่นขอลาพัก โดยเดินทางกลับไปสหรัฐอเมริกาและเยอรมันเพื่อทำการศึกษาและรวบรวมบทเพลงและตำราเพิ่มเติมเพื่อจะนำกลับมาใช้ในการทำหน้าที่ แต่เนื่องจากถูกยกเลิกสัญญาจากฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่นที่ดำเนินการหลังจากเขาลาพัก ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1882 ทำให้เขาไม่ได้กลับมาทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นอีก โดยมีสาเหตุหลักมาจากความล้มเหลวในการผสมวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกเข้ากับดนตรีญี่ปุ่น และความเห็นที่แตกต่างระหว่างเขากับ อิซาวะ ชูจิ เรื่องแนวทางการพัฒนาดนตรีของญี่ปุ่น ที่อิซาวะ ชูจิ มีความรู้สึกค่อนข้างผิดหวังที่เมสันไม่สามารถผสมดนตรีญี่ปุ่นเข้ากับดนตรีตะวันตก โดยเมสันเน้นแต่การสอนดนตรีตะวันตก จนบทบาทของดนตรีญี่ปุ่นนั้นลดลงอย่างมาก ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนินการเซ็นสัญญากับ ฟรานส์ เอกเก็ค (Franz Eckert, 1852-1916) นักประพันธ์ชาวเยอรมัน และเปลี่ยนนโยบายในการพัฒนาการศึกษาดนตรีไปในทิศทางของประเทศเยอรมันผสมกับประเทศตะวันออกแทน

Luther Whiting Mason และ Isawa Shuji

(ที่มา https://en.wikipedia.org/wiki/Luther_Whiting_Mason และ https://www.researchgate.net/figure/Unknown-photographer-Isawa-Shuji-1910-Photograph-Matsumoto-Musical-Instrument_fig2_328290985)

แนวคิดการพัฒนากระบวนการศึกษาโดยใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือ

ชาวญี่ปุ่นที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาการศึกษาด้านดนตรีในประเทศญี่ปุ่นคือ อิซาวะ ซุจิ หนึ่งในคณะกรรมการผู้ร่วมก่อตั้งสถาบันการศึกษาดนตรีแห่งชาติ อีกทั้งยังเคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการของสถาบันดังกล่าว นานถึง 11 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ.1880 ถึง 1891 และในแวดวงการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น ต่างยกให้เขาเป็นบิดาแห่งดนตรีศึกษาในญี่ปุ่น โดยสิ่งสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของเขาก็คือ วิธีคิดที่จะใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและวางรากฐานทางด้านศีลธรรม สติปัญญาและด้านร่างกายแก่เยาวชนญี่ปุ่น ซึ่งปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในหนังสือแบบเรียนดนตรี “Shogaki Shokashu Vol.1” ซึ่งออกเผยแพร่ในปี ค.ศ.1881 โดยในทางปฏิบัติแล้วไม่เพียงแค่การสอนในสถาบันการศึกษาด้านดนตรีเท่านั้นที่เน้นเรื่องของการสอนเพื่อพัฒนาศีลธรรมของผู้เรียน แต่ก็มีความสอดคล้องกันในระดับรัฐบาล โดยรัฐบาลได้กำหนดในการสอนในโรงเรียนมีการเน้นการเสริมสร้างการพัฒนาบทเรียนในเสริมการสร้างศีลธรรม ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นแนวปฏิบัติที่จะทำให้สังคมพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคของการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ตัวอย่างเช่น อิซาวะ ซุจิเชื่อว่าการศึกษาที่เป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญอย่างมากคือ การศึกษาช่วงอนุบาลและช่วงประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สามารถสร้างแรงผลักดันและสร้างความคิดและความเชื่อที่จะเป็นรากฐานสำคัญในอนาคตได้ ดังนั้นการเรียนการสอนดนตรีในช่วงนี้จะต้องเป็นการสอนที่ต้องให้ความสำคัญและใส่ใจในรายละเอียดอย่างมากต่อการคัดเลือกบทเพลงและเนื้อหาให้ผู้เรียน โดยหากต้องการให้ผู้เรียนมีความรักและใส่ใจธรรมชาติ ก็ควรเลือกบทเพลงที่สื่อถึงความสวยงามและความสำคัญของดอกไม้ สรรพสัตว์ ธรรมชาติต่างๆ ซึ่งอิซาวะ ซุจิ ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวคิดในการสอนดนตรีที่อิงตามหลักการนี้ โดยแบ่งเป็น 9 ระดับ โดยทั้งหมดเป็นการจัดลำดับตามคุณค่าทางดนตรีตามความคิดของเขาเป็นสำคัญ ซึ่งมีการขับร้องและการบันทึกโน้ตเพลงอยู่ในระดับต้น โดยที่มีการบรรเลงเปียโนและการบรรเลงรวมวงออร์เคสตราเป็นขั้นสูงสุด ยิ่งไปกว่านั้นยังมีแนวความคิดของอิซาวะ ซุจิมีหนึ่งประเด็นที่ส่งอิทธิพลต่อทิศทางการพัฒนาวงการศึกษาด้านดนตรีในประเทศญี่ปุ่น ประเด็นนั้นคือแนวความคิดที่สนับสนุนการประพันธ์และเรียบเรียงบทเพลงให้อยู่ในกุญแจเสียงเมเจอร์มากกว่ากุญแจเสียงแบบไมเนอร์ โดยเขาให้เหตุผลของแนวความคิดนี้เอียงไปในด้านการพิจารณาบทเพลงจากท่วงทำนองและความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการฟังการประสานเสียงที่เกิดขึ้น

จากทั้งเมเจอร์และไมเนอร์ ซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ บทเพลงที่ประพันธ์ด้วยทำนองที่อยู่ในกุญแจเสียงเมเจอร์จะให้ความรู้สึกที่สดใสและมีความเจิดจ้ามากกว่าทำนองที่สร้างจากกุญแจเสียงแบบไมเนอร์ ซึ่งประเด็นนี้เป็นเหตุมาจากอิทธิพลของดนตรีตะวันตกของสหรัฐอเมริกาและจากเยอรมันที่มาพร้อมกับที่ปรึกษาชาวต่างชาติ มีอิทธิพลต่ออิซาวะ ซุจิผู้ซึ่งเคยกล่าวอ้างอิงว่าดนตรีของเหล่าประเทศที่พัฒนาอย่าง เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ โปรแลนด์ที่ถูกนำเข้ามาเป็นบทเพลงแบบเรียนและแบบฝึกหัดในญี่ปุ่นนั้น ล้วนแต่เป็นบทเพลงที่อยู่ในกุญแจเสียงเมเจอร์แทบทั้งสิ้น โดยอิซาวะ ซุจิมีแนวความคิดว่า หากบุคคลได้รับการอบรมและเรียนรู้ด้วยบทเพลงที่มีความเจิดจ้าและมีชีวิตชีวาแบบบทเพลงในกุญแจเสียงเมเจอร์ ย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นมีจิตใจที่มีความเจิดจ้า เบิกบานได้ ซึ่งจะแตกต่างจากการรับฟังบทเพลงที่มีท่วงทำนองอยู่ในกุญแจเสียงแบบไมเนอร์ที่มีความแตกต่าง ด้วยเหตุนี้แนวความคิดทั้งในด้านการให้การศึกษา ด้านดนตรี การพัฒนาผู้เรียนและการกำหนดนโยบายต่างๆ ของสถาบันการศึกษา การศึกษาด้านดนตรีและการกำหนดนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นด้านดนตรีจึงได้รับอิทธิพลจาก อิซาวะ ซุจิ ผู้ซึ่งเป็นทั้งผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาด้านดนตรี และเป็นทั้งผู้ผลักดันการกำหนดนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านดนตรีของรัฐบาลญี่ปุ่น

หากย้อนกลับมาพิจารณาบททวนวัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษา การศึกษาด้านดนตรี 3 ประการ จะพบว่ามีการพัฒนาการเกิดขึ้นหลายประการตลอดช่วงเวลาหลังการก่อตั้งองค์กร โดยวัตถุประสงค์แรก ซึ่งถือว่าเป็นข้อที่มีความสำคัญสูงสุด คือ การผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกและวัฒนธรรมดนตรีญี่ปุ่นเข้าด้วยกันนั้น ผลของการดำเนินงานยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงในทางปฏิบัติ เนื่องจากเหตุการณ์ที่กล่าวไว้ในข้างต้นเรื่องการยกเลิกสัญญาจ้างลูเธอร์ เมสัน เป็นเพราะเขาไม่ได้มีความสนใจที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในข้อนี้อย่างจริงจัง โดยผลที่เกิดขึ้นเป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดในระดับเปลือกเท่านั้น อาทิ การนำบทเพลงพื้นบ้านญี่ปุ่นมาทำการบันทึกเป็นโน้ตแบบสากล หรือ มีการเปลี่ยนชื่อบทเพลงตะวันตกที่ถูกนำมาใช้ในแบบเรียนดนตรีของญี่ปุ่นเป็นชื่อบทเพลงในภาษาญี่ปุ่น ยกตัวอย่างเช่น บทเพลงพื้นบ้านของสกอตแลนด์ “Auld Lang Syne” ถูกนำมาเปลี่ยนเป็นชื่อเพลง “hotaru” หรือหิ่งห้อย และบทเพลง “Lightly Row” ของเยอรมัน ก็ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นเพลง “chocho” หรือผีเสื้อ

หรือแม้แต่ในด้านการแต่งหนังสือแบบเรียนที่ยังคงเป็นแบบเรียนที่คงความเป็นตะวันตกไว้มาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานของชาวญี่ปุ่นที่เป็นลูกศิษย์ของเมสัน ทำให้จากการดำเนินงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาผ่านการผสมดนตรี 2 วัฒนธรรมยังไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริงในช่วงเวลานั้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือการให้การศึกษาด้านดนตรีแก่บุคคลชั้นนำในญี่ปุ่น ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นนักดนตรีที่บรรเลงอยู่ในวงดนตรีราชสำนักของญี่ปุ่น ประกอบกับส่วนใหญ่อีกเป็นบุตรหลานของขุนนางของญี่ปุ่นแทบทั้งสิ้น โดยทั้งหมดได้รับการสอนวิชาดนตรีโดยเข้าศึกษาในระบบการเรียนหลักสูตร 4 ปี โดยเรียนเปียโน โกโต โกเคียว ไวโอลิน การประสานเสียง ทฤษฎีดนตรีตะวันตก ประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตกและหลักการสอนดนตรี โดยวัตถุประสงค์ข้อนี้บรรลุผลเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีนักเรียนถึง 3 คนที่สำเร็จการศึกษานี้แล้วกลับมาทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้สอนใน “Tokyo ongaku gakko” หรือวิทยาลัยการดนตรีแห่งโตเกียวในปัจจุบันที่ซึ่งพัฒนาต่ออย่างมากจากสถาบันการศึกษาด้านดนตรี Ongaku torishirabe katari” นั้นเอง สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เหล่าบัณฑิตที่จบการศึกษาจากสถาบันยังได้เข้าไปทำงานเป็นอาจารย์และครูในโรงเรียนทั่วทั้งประเทศญี่ปุ่นพร้อมทั้งนำหนังสือแบบเรียนและแนวการสอนที่พัฒนามาจากสถาบันไปใช้ จนเป็นรากฐานที่สำคัญของการวางระบบการศึกษาดนตรีในโรงเรียนของญี่ปุ่นทั้งนั้นและเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสถาบันการศึกษาด้านดนตรีข้อที่ 3 ด้วยเช่นกัน

วิทยาลัยการดนตรีแห่งโตเกียว “Tokyo ongaku gakku”
(ที่มา : <https://www.tokyo-go.asia/spot/detail.php?mid=7>)

หากจะสรุปพัฒนาการของการศึกษาด้านดนตรีในประเทศญี่ปุ่นอาจกล่าวได้ว่า จุดเริ่มต้นที่แท้จริงคือการดำเนินการโดยรัฐบาล ซึ่งในขณะนั้นต้องเผชิญกับสถานะจำยอมที่ต้องเปิดรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม โดยได้รับอิทธิพลมาจากการขยายตัวของการพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรม ลัทธิจักรวรรดินิยมและการเข้ามาของศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นการพัฒนาภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดจากรัฐบาล ซึ่งผลคือรัฐบาลล้มเหลวที่จะผสานวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกเข้ากับวัฒนธรรมดนตรีของญี่ปุ่น ยิ่งไปกว่านั้นดนตรีตะวันตกได้กลายเป็นแกนหลักในการเรียนดนตรีในโรงเรียนทั่วประเทศ ญี่ปุ่นอันเป็นผลมาจากการวางนโยบายที่อิงดนตรีตะวันตกในระดับสูงและในระดับการปฏิบัติมีบทเพลงเพียงไม่กี่บทเพลงที่เป็นบทเพลงพื้นบ้านดั้งเดิมของญี่ปุ่นที่ถูกนำมาบรรจุไว้ในหนังสือแบบเรียน ยิ่งไปกว่านั้นในภาพกว้างรัฐบาลญี่ปุ่นยังใส่ใจเพียงแต่การใช้ดนตรีเพื่อเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาผู้เรียนโดยใช้นักร้องตะวันตกเป็นหลัก แต่ไม่ได้คำนึงถึงรายละเอียดส่วนลึกที่ส่งผลให้ดนตรีพื้นบ้านของญี่ปุ่นมีบทบาทลดน้อยลงไปอย่างมากจนถึงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เลยทีเดียว

การลงนามในสนธิสัญญา “ Treaty of San Francisco”

(ที่มา: https://www.mofa.go.jp/a_o/na/takeshima/page1we_000062.html)

การเปลี่ยนรูปแบบของการศึกษาดนตรี

หลังจากการฟื้นฟูเมจิ 77 ปี ญี่ปุ่นต้องพบกับ การเปลี่ยนแปลงใหญ่อีกครั้ง ในปี ค.ศ.1945 หลังจากตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสมรภูมिसังครามมหาเอเชียบูรพา ต่อฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งมีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ ส่งผลให้ญี่ปุ่นต้องถูกบังคับให้อยู่ภายใต้การควบคุมและดูแลจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้เข้ามากำกับ

ดูแลทั้งระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและที่มีความสำคัญสูงสุดคือระบบการศึกษา โดยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้อย่างชัดเจนทั้งในด้านโครงสร้างและสาระของการจัดการระบบการศึกษาของญี่ปุ่นทั้งประเทศ

ภารกิจด้านการศึกษาแรกของสหรัฐอเมริกาเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1946 นำโดยดอกเตอร์จอร์จ ดี สตัดดาร์ด (George D. Stoddard, 1897-1981) ซึ่งนำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเรื่องระบบการศึกษาของญี่ปุ่นที่อ้างอิงจากการวิจัยของนักวิชาการอเมริกันมาปรับและวางรากฐานการศึกษาของญี่ปุ่นใหม่โดยมีวัตถุประสงค์แฝงในการสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งส่งผลให้เกิดการประกาศใช้รัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นฉบับใหม่และตามมาด้วยการประกาศใช้ “Kyoiku kihon ho” (the New Fundamental Code of Education) และ “Gakko kyoiku ho” (the School Education Law) ในปี ค.ศ. 1947 โดยส่งผลในเชิงโครงสร้างให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาทั้งประเทศมาเป็นระบบ 6 :3 :3 คือเป็นการศึกษาสำหรับชั้นประถม 6 ปี มัธยมต้น 3 ปีและมัธยมปลาย 3 ปี โดยการผลิตและพัฒนาครูสามารถดำเนินการได้โดยคณะกรรมการเขตพื้นที่ตามที่ตามกฎหมาย “Gakushu sido yoryo” (the course of study) และมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนหนังสือแบบเรียนทั้งหมดซึ่งยังคงดำเนินการเช่นนี้จนถึงปัจจุบัน

ดนตรีเป็นวิชาที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับการศึกษาในระบบใหม่ทั้งในระดับประถมและในระดับมัธยม เนื่องจากมีการปรับปรุงรายละเอียดของเนื้อหาใหม่ทั้งหมด โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีศึกษา โมโรอิ ซาบุโร (Moroi Saburo, 1903-1977) ผู้ซึ่งสำเร็จการศึกษาด้านดนตรีจากสถาบัน “the Berliner Hochschule” ประเทศเยอรมัน เขาเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการร่างหลักสูตรดนตรีสำหรับโรงเรียนทั่วประเทศ ซึ่งแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 1947 พร้อมการประกาศใช้ “Gakushu sido yoryo” (the first course of study) แนวคิดหลักของ ซาบุโร ในการร่างระเบียบหลักการจัดการศึกษาดนตรีครั้งนี้มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสุนทรีย์และการเรียนด้านความงามของดนตรีเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของเยาวชน ซึ่งเขาเลือกใช้ผลงานการประพันธ์หลักจากนักประพันธ์หลักจากเยอรมันและออสเตรีย อาทิ บาร์ค โมสาร์ท เบโธเฟน

ซึ่งเป็นสถานที่ที่เขาดำเนินการศึกษามา ส่งผลให้การศึกษาดนตรีในประเทศญี่ปุ่น เปลี่ยนแนวทางไปสู่การเรียนการสอนแบบอิงดนตรีตะวันตกแบบยุโรปและ ยังคงยึดหลักการใช้บทเพลงที่อยู่บนทฤษฎีแจ๊สเสียงเมเจอร์มากกว่าไมเนอร์ เพื่อส่งเสริมแนวคิดเชิงบวกที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างทัศนคติที่ดี เสริมสร้าง ความสุนทรีย์และชื่นชมความงามของธรรมชาติและสิ่งรอบข้างและใช้ดนตรี เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาด้านศีลธรรมแก่เยาวชนคล้ายคลึงกับแนวคิดของ อีซาวะ ชูจิในสมัยก่อนหน้า โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงระยะเวลา หลายปี ตั้งแต่ ค.ศ.1947 ซึ่งพื้นฐานโครงสร้างของการเรียนการสอนดนตรี ในโรงเรียนทั่วทั้งประเทศญี่ปุ่นมีลักษณะอิงดนตรีตะวันตกมาเป็นแกนกลาง ในการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ การก่อตั้งสถาบันการให้การศึกษาด้านดนตรีแห่งชาติ ซึ่งได้รับการช่วยเหลือ จากผู้เชี่ยวชาญชาวตะวันตก อีกทั้งยังมีการส่งชนชั้นนำชาวญี่ปุ่นไปศึกษาดนตรี ตะวันตกแล้วกลับมาทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้พัฒนาครูดนตรีในประเทศ ประกอบกับความล้มเหลวในการผสมผสานดนตรีตะวันตกเข้ากับวัฒนธรรม ดนตรีญี่ปุ่น ส่งผลให้ดนตรีตะวันตกเข้ามาแทนที่เป็นแกนหลักในการเรียน การสอนดนตรีนับแต่นั้น อีกประการก็คือ การเข้ามาแทรกแซงของสหรัฐอเมริกา หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ผลจากการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี่คือ การกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาแบบอิงแนวคิดประชาธิปไตยแบบตะวันตก ประกอบกับผู้นำในการจัดการศึกษาด้านดนตรีในขณะนั้นเป็นผู้ซึ่งสำเร็จ การศึกษามาจากชาติตะวันตก จึงดำเนินนโยบายและยึดวิธีแนวทางการปฏิบัติเดิม อีกทั้งยังกำหนดให้มีการเรียนการสอนดนตรีที่แทรกเข้าไปเป็นวิชาบังคับใน โรงเรียนทั่วทั้งประเทศ

ในปี ค.ศ. 2010 หลังจากรับปรับปรุงโครงสร้างการศึกษาครั้งใหญ่ 63 ปี รัฐบาลยังคงยึดแนวทางดั้งเดิมที่สถาบันการให้ศึกษาด้านดนตรีเคยเริ่มต้นไว้ ส่งผลให้ดนตรียังคงเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนในด้าน อารมณ์และสุนทรีย์ โดยมีการตั้งนโยบายในการสอนดนตรีมุ่งเน้นการเสริมสร้าง ความคิดและความรู้สึกเชิงบวกให้กับนักเรียนให้เกิดความรู้สึกชอบและคุ้นเคย กับการฟังและการทำกิจกรรมโดยมีดนตรีเป็นส่วนประกอบในทุกโรงเรียน ระดับประถมทั่วประเทศ ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่จะใช้วิธีการผสมผสานดนตรี

เข้ากับกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความคุ้นชินให้กับนักเรียนประกอบกับการสอนดนตรีในชั้นเรียน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการสอนพื้นฐานทั่วไป การร้องเพลง ทำนองเดียว การเล่นเครื่องดนตรีสนับสนุนการร้องเพลงเป็นหมู่คณะ โดยทั้งหมดเป็นบทเพลงและเครื่องดนตรีตะวันตก อีกประการที่มีความสำคัญอย่างมากในการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา คือการสอนเพลงชาติญี่ปุ่น “Kimigayo” ซึ่งมีการสอนในทุกระดับชั้นและทุกโรงเรียน ในวิชา “วัฒนธรรมและความงามของภาษาญี่ปุ่น” (Japanese culture and the Beauty of Japanese language) ซึ่งเป็นวิชาเชิงประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาที่มุ่งเน้นในการสร้างความนิยมและรักในเอกลักษณ์ของญี่ปุ่นในทุกด้าน อาทิ ประวัติศาสตร์ ศิลปะและดนตรี วรรณกรรม อาหารและวัฒนธรรมอื่นๆ

บทสรุป

จากการศึกษาประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของการเรียนการสอนดนตรีของประเทศญี่ปุ่นในข้อมูลข้างต้น พบว่าแม้ช่วงเวลา ยุคสมัยหรือรัฐบาลจะเปลี่ยนแปลงไป แต่หลักการและแนวคิดตั้งต้นของการให้การศึกษาวิชาดนตรีในประเทศญี่ปุ่นนั้นก็ยังคงอยู่ ซึ่งคือการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการขัดเกลา และจัดการศึกษาสำหรับเยาวชน โดยแม้ว่าอาจจะจะเป็นลักษณะที่เป็นการให้ การศึกษาดนตรีที่มีดนตรีตะวันตกเป็นแกนกลางจนท้ายที่สุดได้ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมญี่ปุ่น แต่รัฐบาลและสถาบันทางการศึกษาที่มีหน้าที่รับผิดชอบและให้การสนับสนุนหลักการและแนวคิดยังคงทำหน้าที่อย่างเต็มกำลังโดยมุ่งใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของคน เพื่อเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ความมีระเบียบวินัยและผลักดันกิจกรรมต่างๆ ให้ยังคงดำเนินการอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งไม่เพียงแต่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาล แต่เพียงด้านเดียว ในภาคเอกชนเองก็ได้ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนกิจกรรมทางดนตรีอย่างเป็นทางการอันหนึ่งอันเดียวกัน อาทิ ข้อมูลของ “All-Japan Band Association (AJBA) ได้มีการเก็บข้อมูลของจำนวนวงดุริยางค์ทั่วทั้งประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีจำนวนถึง 14,295 วง โดยแบ่งเป็นระดับต่างๆ อาทิ วงระดับโรงเรียน ประถม มัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยและวงท้องถิ่นหรือวงประจำชุมชน ยิ่งไปกว่านั้น

ยังมีวงที่อยู่ในสังกัดของบริษัทเอกชนอีกด้วย ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถยืนยันได้ถึงการให้ความสำคัญต่อการใช้ดนตรีเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ โดยไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาส่งเสริมในด้านกายภาพแต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาในด้านจิตใจอีกด้วย ตัวอย่างเช่น ในการแข่งขันดนตรีหลายรายการที่เปิดโอกาสให้วงที่เป็นวงระดับท้องถิ่นซึ่งไม่มีข้อจำกัดด้านอายุและสถานภาพของนักดนตรี เข้าร่วมแข่งขัน โดยหลายครั้งวงที่เข้าร่วมเป็นวงที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ไม่ได้เรียนดนตรีแต่รักที่จะเล่นดนตรีรวมกันสมัครเข้าร่วมการแข่งขันเพื่อที่จะสร้างและทำวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่มีร่วมกันให้สำเร็จโดยมิได้หวังชัยชนะหรือรางวัล

สำหรับประเทศไทย เราสามารถใช้ประเทศญี่ปุ่นเป็นแบบอย่างได้ หากแต่รัฐบาล สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเห็นพ้องต้องกันตั้งแต่แนวคิดและหลักการแรกเริ่ม และร่วมกันสนับสนุนและผลักดันให้เกิดแนวคิดที่ใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาศักยภาพของคน โดยสามารถเริ่มต้นได้ในปัจจุบัน เริ่มที่ระดับล่างสุดของระบบการศึกษาสถาบันครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดด้านการเรียนการสอนดนตรีจากเรียนเพื่อ “การแข่งขันทักษะ” ไปสู่การเรียนเพื่อเข้าใจและซึมซับสุนทรียภาพของดนตรี ประกอบไปกับการเรียนรู้เรื่องต่างๆ อาทิ ธรรมชาติ ความงดงามของศิลปะ คุณธรรม จริยธรรม ความเป็นระเบียบวินัยผ่านการเรียนและร่วมกิจกรรมทางดนตรี เป็นสำคัญ เนื่องจากในความเป็นจริงเราทราบดีว่าไม่ว่าจะเป็นครูหรืออาจารย์ผู้สอนดนตรีคนไหน ก็ไม่สามารถสอนและทำให้นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนเป็นนักดนตรีอาชีพหรือเป็นนักดนตรีที่มีทักษะที่ดีเยี่ยมได้ แต่สามารถทำให้นักเรียนทุกคนเข้าใจและเรียนรู้ความงดงามของดนตรี เรียนรู้เรื่องราวและความรู้อื่นๆ จากดนตรีได้และส่งเสริมเพิ่มเติมให้แก่เด็กที่มีความสนใจและมีความสามารถพิเศษ ด้วยวิธีการนี้เราจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการเรียนดนตรีได้ไม่ช้าและจะสามารถใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพคนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแบบประเทศญี่ปุ่นที่ใช้เวลามาอย่างยาวนานถึง 70 ปี

บรรณานุกรม

Ogawa, M. (2010) Japan: Music as a tool for moral education?. The origin and foundations of Music Education. (205-219). Continuum International Publishing Group, London, UK.

Herbert, D. (2012). Wind Bands and Cultural Identity in Japanese. Dordrecht and New York: Springer Press. US.

Granstrom, V. (2015). Music Education in Japan: An observational and comparative analysis. Stockholms Universitet. Sweden.

ศิริมา จิตต์จรัส, บุญสืบ บุญเกิด (2561). การพัฒนามนุษย์ด้วยดนตรี. วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน หน้า 65-74 มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20ปี. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สื่อสารสนเทศ

Ministry of Education, Science and Culture (2019), The Implementation of the New Educational System and Courses of Study, สืบค้นจาก http://www.mext.go.jp/b_menu/hakusho/html/others/detail/1317424.htm

Ministry of Education, Science and Culture (2019), The main website, สืบค้นจาก <http://www.mext.go.jp/en/about/index.htm>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ม.ป.ป.) การพัฒนาศักยภาพคนไทย: หนทางสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้. สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th/images/content/book66-45.pdf>